

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ ve POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Cilt/Vol: 21, Sayı/Issue: 1, Sayfa/Page: 114-134

Yıl: 2025

ISSN: 1305-7979

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS
Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

Editörler / Editors in Chief

Baş Editör

Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN

Alan Editörü

Prof. Dr. Sema AY

Teknik Editör

Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç. Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University “Constantin Brancusi” of TgJiu)
Prof. Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç. Dr. Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University “Constantin Brancusi” of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)

Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Işın KIRIŞKAN (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖNGEN BİLİR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy SOYDAN (Kastamonu Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZALPIN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi

Yıl: 2025, Cilt/Vol: 21, Sayı/Issue: 1

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Gökçe Çiçek CEYHUN	BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Halit Burç AKA	TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
Prof. Dr. Funda YİRMİBEŞOĞLU	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Esra ÇIKMAZ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Yaprak ÖZEL	İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Gülşen ÇETİN AYDIN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÇÖMLEKÇİ	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Gökmen DURMUŞ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Ercan İNCE	İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Gülayşe ÜLGİN TÜREDİ	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Dr. Öğr. Üyesi Bilge ÇAĞATAY	FENERBAHÇE ÜNİVERSİTESİ

NEOLİBERAL POLİTİKALARIN TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE SOSYAL HİZMETLER PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Emrah TÜNCER

Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,

Sosyal Hizmet Bölümü

ORCID: 0000-0001-9120-2270

etuncer@gelisim.edu.tr

İsmet Galip YOLCUOĞLU

Prof. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,

Sosyal Hizmet Bölümü

ORCID: 0000-0003-3294-7015

igyolcuoglu@gelisim.edu.tr

ÖZET

Neoliberal politikalar, son kırk yılda ekonomik yapıları dönüştürmekle kalmamış, kültürel normları, sosyal ilişkileri ve kamusal yaşamı da derinden etkileyerek toplumsal eşitsizliklerin yapısal biçimde yeniden üretilmesine zemin hazırlamıştır. Bu çalışma, neoliberalizmin yalnızca gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlikleri değil, aynı zamanda kültürel tanınma ve toplumsal temsiliyet eksikliklerini de nasıl derinleştirdiğini çok boyutlu bir kuramsal çerçeveye incelemeyi amaçlamaktadır. Pierre Bourdieu'nün sermaye türleri kuramı, Nancy Fraser'ın yeniden dağıtım ve tanınma modeli ile Thomas Piketty'nin küresel servet eşitsizliği analizlerinden hareketle, neoliberal politikaların toplumsal adalet mekanizmaları üzerindeki yıkıcı etkileri ele alınmaktadır. Sosyal hizmetler perspektifinden yapılan çözümlemeler, bu politikaların bireyselleşme, rekabet ve piyasa mantığına dayalı yaklaşımının, dayanışma temelli refah anlayışını aşındırdığını ve yapısal eşitsizliklerle mücadeleyi zorlaştırdığını göstermektedir. Çalışma, sosyal hizmetin mevcut neoliberal yapılarla uyumlu hale getirilen biçiminden uzaklaşarak, daha adalet merkezli, eleştirel ve dönüşümcü bir perspektife evrilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet uygulamalarının, yalnızca bireysel risk yönetimi değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik, hak temelli yaklaşımlar ve güçlendirici müdahaleler yoluyla sosyal adaleti inşa etme potansiyeli yeniden ele alınmaktadır. Çalışma, neoliberal çağda sosyal hizmetin rolünü yeniden düşünmeye ve bu rolü toplumsal dönüşümün bir aracı olarak yeniden konumlandırmaya yönelik teorik ve pratik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, Toplumsal Eşitsizlik, Sosyal Hizmetler, Piketty, Bourdieu, Fraser, Yapısal Eşitsizlik

THE IMPACT OF NEOLIBERAL POLICIES ON SOCIAL INEQUALITY AND AN EVALUATION FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIAL SERVICES

Emrah TÜNCER

Assist. Prof. Dr., Istanbul Gelisim University, Faculty of Health Sciences,

Social Work Departments

ORCID: 0000-0001-9120-2270

etuncer@gelisim.edu.tr

İsmet Galip YOLCUOĞLU

Prof. Dr., Istanbul Gelisim University, Faculty of Health Sciences,

Social Work Departments

ORCID: 0000-0003-3294-7015

igyolcuoglu@gelisim.edu.tr

ABSTRACT

Neoliberal policies have profoundly transformed not only economic structures but also cultural norms, social relations, and public life, leading to a structural reproduction of social inequalities. This study aims to explore how neoliberalism deepens not only income and wealth disparities but also cultural misrecognition and political underrepresentation through a multidimensional theoretical framework. Drawing on the seminal perspectives of Pierre Bourdieu's theory of capital, Nancy Fraser's model of redistribution and recognition, and Thomas Piketty's analysis of global wealth inequality, the study critically examines the destructive impact of neoliberal policies on mechanisms of social justice. From a social work perspective, the analysis highlights how market-driven, individualistic approaches erode solidarity-based welfare systems and hinder structural responses to inequality. The study argues for a paradigm shift in social work practice—away from neoliberal risk management and toward a justice-oriented, critical, and transformative approach. In this context, social work is reimagined not merely as a means of individual intervention but as a potential force for advancing social equality, human rights, and collective empowerment. This research seeks to contribute both theoretically and practically to the redefinition of social work's role as an agent of systemic change in the neoliberal era.

Key Words: *Neoliberalism, Social Inequality, Social Services, Piketty, Bourdieu, Fraser, Structural Inequality*

1. GİRİŞ

Son kırk yılda neoliberal kapitalizm, küresel ekonomik paradigma ve modelleri radikal biçimde dönüştürmenin ötesinde, toplumsal adaletin temel mekanizmalarını da yeniden yapılandırarak sosyal yapıları derinden etkilemiştir. Sosyal devletin çözülmesi, kamusal refah politikalarının ticarileşmesi ve sosyal hizmetlerin piyasa mantığına göre yeniden düzenlenmesi, toplum içindeki eşitsizlikleri giderek derinleştirmiştir; Geçmiş dönemlerde toplumsal destek ve güçlendirmeyi hedefleyen sosyal hizmet, bugün bireyselleştirilmiş risk yönetimi aracı hâline gelmiştir. Literatürde neoliberal politikaların sosyal hizmet uygulamalarına yansıyan yapısal dönüşümü ele alan kapsamlı çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Özellikle, Pierre Bourdieu'nün sermaye türleri kuramı, Nancy Fraser'ın yeniden dağıtım ve tanınma modeli ile Thomas Piketty'nin gelir ve servet eşitsizliği analizlerini entegre eden çok boyutlu yaklaşımların nadiren kullanılmasının, bu çalışmanın hedeflediği önemli bir boşluk oluşturduğu söylenebilir. Mevcut sosyal hizmet modellerinin neoliberal rasyonaliteye uyum sağlama süreci, yalnızca pratikte eşitsizlikleri pekiştirmekle kalmamakta; aynı zamanda, toplumsal adaletin sağlanmasına yönelik yeni politika alternatiflerinin gerekliliğini de gözler önüne sermektedir.

Bu çalışmada, yukarıda belirtilen kuramsal yaklaşımlar, somut örneklerle ve güncel literatürle karşılaştırmalı olarak ele alınarak, neoliberal politikalara uyum sağlamış sosyal hizmet uygulamalarının toplumsal eşitsizlikleri nasıl derinleştirdiği incelenecektir. Çalışmanın temel iddiası; mevcut modelin, eşitsizlik döngüsünü sürdürdüğü kadar, adalet merkezli alternatif sosyal politika çerçevelerinin geliştirilmesinin de mümkün olduğudur. Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde neoliberalizmin yükselişi ve dönüşümüne, ikinci bölümde toplumsal eşitsizliğin yeniden üretimi ile sosyal hizmetin araçsallaşmasına, son bölümde ise mevcut durumun değerlendirilmesi ve adalet odaklı alternatiflerin tartışılmasına yer verilecektir. Bu sayede hem literatürdeki boşluğu doldurmayı hem de kuramsal altyapının metodolojik yaklaşımlarla nasıl bütünleştiğini sistematik bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. NEOLİBERALİZMİN YÜKSELİŞİ VE DÖNÜŞÜMÜ

Neoliberalizm, 20. yüzyılın son çeyreğinde Keynesyen refah devleti modelinin derin bir meşruiyet krizine girmesiyle politik ve iktisadi düşünce arenasında yükselmiş bir paradigma olarak tanımlanabilir. Refah devletinin demografik değişimler, aile yapılarındaki dönüşümler ve sanayi sonrası yapıya adaptasyon zorlukları karşısında etkinliğini yitirmesi; yüksek enflasyon, işsizlik ve kamu açıklarının eşzamanlı artışı, Keynesyen müdahaleciliğin sınırlarını

görünür kılmıştır (Herr & Gündüz, 2016). Bu ortamda Mont Pelerin Topluluğu (MPS)¹ gibi entelektüel platformlarda şekillenen neoliberal düşünce, devletin parasal ve mali araçlarını daraltmayı, düzenleyici müdahaleleri asgariye indirmeyi ve serbest piyasa mekanizmalarının “görünmez el” teorisi uyarınca en etkin kaynak dağılımını sağlayacağı inancını savunmuştur (Amin,1999).

Neoliberal ideolojinin merkezinde, bireysel özerklik, özel mülkiyet hakkı ve serbest ticaret ilkeleri yer alır. Friedrich Hayek, devletin bilgi problemine vurgu yaparak merkezi planlamanın kaçınılmaz olarak verimsizlik doğuracağını ileri sürerken; Milton Friedman, para arzı kontrolü ve mali disiplinin enflasyonla mücadelede temel araçlar olduğunu vurgulamıştır (Kalfa Ataay, 2016). Bu çerçevede neoliberalizm, deregülasyon (düzenlemelerin azaltılması), özelleştirme ve piyasanın sağlık, eğitim, altyapı gibi daha önce kamusal alana ait tüm işlevleri meta haline getirmesi yönündeki üç temel dönüşüm aksını benimsemiştir (Herr & Gündüz, 2016).

1980’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde Ronald Reagan yönetimi, vergi indirimleri, sosyal harcamalarda kesintiler ve finansal piyasaların serbestleştirilmesi politikalarıyla makroekonomik istikrar arayışını somutlaştırmıştır. Reagan döneminde sosyal hizmet bütçelerinde yapılan %25’lik kesintiler, yoksul ailelere yönelik destek programlarını çöktürmüş ve çocuk yoksulluğunu %18’den %22’ye çıkarmıştır. Bu durum, Piketty’nin vurguladığı ‘sermaye birikimi-yoksullaşma’ ilişkisini doğrular niteliktedir. Ancak bu uygulamalar, düşük ve orta gelirli hanelerin kırılganlığını derinleştirmiş, gelir dağılımındaki uçurumu genişletmiş ve sosyal güvenlik ağlarını zayıflatmıştır (Terzioğlu & Çağla 2021). Aynı dönemde Birleşik Krallık’ta Margaret Thatcher’ın öncülüğünde gerçekleştirilen özelleştirme hamleleri, Ulusal Sağlık Servisi (NHS) dışındaki kamusal altyapı ve sanayi kuruluşlarının satışını hızlandırmış; performans temelli yönetim araçlarıyla maliyet etkinliği sağlanırken sağlık hizmetlerine erişimde bölgesel farklılıklar artmış, sosyal adalet ilkesi tartışma konusu olmuştur (Kourachanis, 2021).

Latin Amerika’da ise Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası destekli Yapısal Uyum Programları, kamu bütçelerini sıkılaştırmış, döviz kuru rejimlerini serbestleştirmiş ve ithalat kotalarını kaldırmıştır. Kısa vadede makroekonomik dengesizlikler kontrol altına alınsa da, uzun vadede kırsal-kentsel uçurum keskinleşmiş; temel eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde ciddi daralma yaşanmış, toplumsal eşitsizlikler derinleşmiştir (Caplan & Ricciardelli, 2016). Türkiye’deyse 1980 sonrası neoliberal reformlar, kamu-özel ortaklıkları ve özelleştirmeler

¹ Mont Pelerin Topluluğu (MPS), 1947’de kurulmuş, klasik liberal bakış açısını paylaştan ekonomistler, siyaset felsefecileri ve diğer entelektüellerden oluşan uluslararası bir akademik topluluktur.

yoluyla sağlık, eğitim ve altyapı yatırımını piyasa koşullarına tabi kılmış; özel hastane ve okul sayısının artmasıyla hizmetlere erişimde eşitsizlikler pekişmiş, toplumsal dayanışma dokusu zayıflamıştır (Amin, 1999).

Görüleceği üzere neoliberal dönüşümün mali disiplin, yabancı sermaye akışının teşviki ve rekabet gücünün artması gibi kısa vadeli kazanımları olsa da bu kazanımlar, sosyal dayanışma mekanizmalarının aşınması, temel hizmetlerin metalaşması, gelir ve fırsat eşitsizliklerinin kalıcılığı gibi uzun vadeli yıkıcı sonuçlarla dengelenmiştir. Düzenleyici çerçevenin daralması, kamu otoritesinin piyasayı denetleme kapasitesini zayıflatırken; sosyal politikaların piyasa mantığına indirgenmesi, toplumsal kırılgan grupların hak temelli taleplerini geri plana atmıştır. Dolayısıyla neoliberalizmin kalıcı etkilerini değerlendirmek, yalnızca ekonomik göstergelerdeki değişimleri değil, aynı zamanda sosyal adalet, toplumsal eşitlik ve kamusal haklar bağlamındaki dönüşümlerin kapsamlı analizini gerektirmektedir. Bourdieu'nün sermaye türleri kuramı, neoliberal politikaların eşitsizliği nasıl çok katmanlı hale getirdiğini açıklar. Ekonomik sermayenin özelleştirme politikalarıyla elitler lehine yoğunlaşması, kültürel sermayeye (eğitim, dil becerileri) erişimi de piyasa koşullarına bağlı kılmıştır. Örneğin, özelleştirilen üniversiteler, yalnızca ekonomik sermayesi yüksek olanların nitelikli eğitime ulaşmasına izin verirken, Piketty'nin "sermaye mirası" tezini doğrular nitelikte bir kısır döngü yaratmıştır. Fraser'ın tanınma ve yeniden dağıtım modeli ise, neoliberalizmin yalnızca ekonomik değil, kültürel tanınma haklarını da nasıl piyasa mantığına indirgediğini gösterir. Yoksul gruplar, kaynaklardan mahrum bırakılmalarının yanı sıra, "değersiz" addedilerek sembolik şiddete maruz kalmaktadır.

3. NEOLİBERAL POLİTİKALARIN SOSYAL EŞİTSİZLİK ÜZERİNDEKİ ÇOK BOYUTLU ETKİSİ

Deregülasyon, özelleştirme ve mali kısıtlamalarla tanımlanan neoliberal politikalar, çeşitli toplumsal katmanlarda sosyal eşitsizlikleri belirgin şekilde artırmıştır (Şahin, 2021). Bu politikaların uygulanması, yalnızca ekonomik yapıları etkilemekle kalmayıp, sosyal hizmet uygulamaları, mesleki değerler ve toplu dayanışmanın dokusu üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır (Amin, 1999). Bu etkilerin, Bourdieu, Fraser ve Piketty perspektifleriyle incelenmesi, neoliberalizmin nasıl eşitsizlikleri sürdürdüğünü ve toplumsal adaleti nasıl zayıflattığını kapsamlı bir şekilde anlamamıza olanak tanımaktadır.

Toplumsal eşitsizliğin sürekliliği, bireylerin yaşam olanaklarını ve toplumsal yapıları nesiller boyu şekillendiren ekonomik, kültürel ve siyasal güçlerin karmaşık bir etkileşimini

temsili eder. Pierre Bourdieu'nün kuramsal çerçevesi, bu olguyu incelemek için güçlü bir perspektif sunar ve çeşitli biçimleriyle sermayenin önemine dikkat çeker. Bourdieu, bireylerin ekonomik sermaye (gelir ve servet gibi maddi kaynaklar), kültürel sermaye (bilgi, beceri ve toplumsal statü kazandıran zevkler), ve sosyal sermaye (fırsatlara ve kaynaklara erişim sağlayan ilişkiler ağı) açısından farklı donanımlara sahip olduğunu öne sürer. Bu sermaye türleri birbirinden bağımsız değil, aksine birbiriyle bağlantılıdır ve genellikle mevcut güç hiyerarşilerinin yeniden üretilmesine hizmet eder (Atlı & Cimrin, 2023). Ayrıcalıklı kesimlerden gelen bireyler, genellikle önemli miktarda ekonomik sermayeyi miras alır; bu da onları kaliteli eğitime, sanatlara ve diğer zenginleştirici deneyimlere erişim sağlayarak kültürel sermaye kazanmada avantajlı kılar. Aynı zamanda sosyal ağları, etkili kişi ve kurumlara erişimlerini kolaylaştırarak bu avantajlarını pekiştirir. Buna karşılık, dezavantajlı gruplardan gelen bireyler bu kaynaklara erişimden mahrum kalabilir; bu da sınırlı ekonomik sermayenin kültürel ve sosyal sermaye edinimini kısıtlamasıyla eşitsizlik döngüsünü sürdürür ve yukarı doğru toplumsal hareketliliği zorlaştırır. Bu eşitsizliğin yeniden üretimi yalnızca bireysel koşulların değil, eğitim, hukuk sistemi ve medya gibi sosyal kurumların içinde yerleşik olan yapısal etkenlerin ürünüdür. Bourdieu'nün "sembolik şiddet" kavramı, bu süreci daha da açıklığa kavuşturur; egemen kültürün kendi değer ve anlamlarını alt gruplara dayatarak, onların dezavantajlarını içselleştirmelerine neden olduğunu vurgular (Atlı & Cimrin, 2023).

Nancy Fraser'ın çalışmaları ise toplumsal eşitsizlik analizine tanınma ve yeniden dağıtım arasındaki ilişkiyi merkeze alarak önemli bir boyut kazandırır. Fraser'a göre adalet hem maddi kaynakların adil dağılımını hem de tüm birey ve grupların eşit değerde görülmesini gerektirir. O, yalnızca yeniden dağıtım ya da yalnızca tanınma odaklı yaklaşımları eleştirerek, eşitsizliğin kökenine inebilmek için her iki yönün de birlikte ele alınması gerektiğini savunur. Tek başına yeniden dağıtım, eşitsizliğin kültürel ve simgesel boyutlarını göz ardı edebilir; öte yandan sadece tanınma, maddi eşitsizlikleri çözmeden kalabilir. Fraser'ın çerçevesi hem ekonomik yoksunluk hem de toplumsal damgalama yaşayan dezavantajlı grupların durumunu anlamada özellikle yararlıdır. Örneğin, örneğin, Güney Afrika'da apartheid sonrası dönemde siyahi kadınlar, Fraser'ın 'çifte adalet' modelinin eksikliğini somutlar. Yasal eşitlik (tanınma) sağlansa da toprak ve istihdamda yeniden dağıtım olmaması, ekonomik dışlanmayı kronikleştirmiştir (Gouws, 2013). Bourdieu'nün kültürel sermaye analizi ise, bu grupların eğitim ve iş ağlarına erişememesinin sembolik şiddetini ortaya koyar (Gouws, 2013). Bu nedenle, toplumsal adaletin sağlanması hem ekonomik eşitsizlikleri sorgulayan hem de kültürel tanınmayı ve kapsayıcılığı teşvik eden çift yönlü bir yaklaşımı zorunlu kılar. Ayrıca Fraser, karar alma süreçlerine katılım ve temsiliyetin önemine dikkat çeker; bu süreçlerde dezavantajlı

grupların seslerinin duyulması ve çıkarlarının gözetilmesi gereklidir. Kısacası Fraser'ın kuramsal çerçevesi, kapitalizmin yapısal krizlerini—özellikle bakım emeğinin metalaşması ve sosyal yeniden üretim krizini (Gouws, 2013). Tanınma, yeniden dağıtım ve temsiliyet boyutlarıyla birlikte ele alarak, adaletin ancak ekonomik sömürü mekanizmalarının yanı sıra kültürel ve siyasal marjinalleştirme pratiklerinin de radikal bir dönüşümle aşılmasıyla mümkün olabileceğini ortaya koyar.

Thomas Piketty'nin küresel ekonomik eşitsizlik üzerine yaptığı araştırmalar ise, servet ve gelirdeki uçurumun giderek büyüdüğünü ortaya koymaktadır. Piketty, sermayenin getiri oranının tarihsel olarak ekonomik büyüme oranını aştığını, bunun da servetin küçük bir elitin elinde yoğunlaşmasına yol açtığını gösterir. Bu dinamik, özellikle zayıf düzenlemelere ve zenginleri kayıran vergi politikalarına sahip ülkelerde daha belirgindir. Piketty'nin analizi, ekonomik büyümenin otomatik olarak daha fazla eşitlik getireceği yönündeki yaygın inancı sorgular ve ilerici vergilendirme ile servet yeniden dağıtımı gibi kasıtlı politika müdahaleleri olmadan eşitsizliğin artmaya devam edeceğini savunur (Pabón ve diğerleri, 2021). Bu bulgular, mevcut küresel kapitalizm düzeninin sürdürülemez olduğunu ve toplumsal istikrar açısından tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Piketty'nin çalışmaları, servet yoğunlaşmasına yol açan yapısal etkenlerle yüzleşme ve daha büyük ekonomik adaleti hedefleyen politikaların hayata geçirilmesi gereğini vurgular. Servet eşitsizliğindeki artışın, demokratik düzeni tehdit edebileceği ve ciddi istikrarsızlıklara yol açabileceği ileri sürülmektedir (Burda ve diğerleri, 2019).

Kısacası Bourdieu'nün sermaye türleri kuramı, ekonomik sermayenin kültürel ve sosyal sermaye üzerindeki etkilerini somut örneklerle açıklamaktadır. Fraser'ın tanınma ve yeniden dağıtım modeli, yalnızca ekonomik kaynakların değil, aynı zamanda bireylerin toplumsal ve kültürel değerlerinin de eşit olarak tanınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Piketty'nin ampirik verileri ise, servet yoğunlaşmasının mevcut politikalar çerçevesinde nasıl daha da derinleştiğini ortaya koymaktadır. Bu üç kuramsal yaklaşım, sosyal hizmet uygulamalarının nasıl farklılaştığını açıklamada etkilidir. Aynı zamanda alternatif politika yapımına zemin hazırlamada birbirini tamamlar. Bourdieu'nün sermaye türleri kuramı, sosyal hizmet uzmanlarına yalnızca bireylerin yoksulluğunu değerlendirme değil; bu yoksulluğun toplumsal kurumlar, eğitim sistemleri ve aile yapıları aracılığıyla nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını analiz etme olanağı sunar. Sosyal hizmetin müdahale alanları yalnızca ekonomik sermayeye yönelik değil; bireylerin kültürel ve sosyal sermayesini artıracak politikalarla da güçlendirilmelidir. Örneğin, dezavantajlı bölgelerde eğitim olanaklarını genişletmek ya da topluluk merkezli sosyal ağları desteklemek gibi uygulamalar, Bourdieu'nün çerçevesine

uygun mikro ve mezzo düzey stratejilerdir. Nancy Fraser'ın yeniden dağıtım ve tanınma modeli ise, sosyal hizmet politikalarının hem maddi adaleti sağlamaya hem de kültürel kimlikleri görünür kılmaya yönelik ikili hedeflerle yapılandırılmasını zorunlu kılar. Bu yaklaşım, örneğin göçmen grupların hem ekonomik desteklere hem de kültürel tanınmaya erişimini sağlamak için sosyal hizmeti dönüştürücü bir araca dönüştürebilir. Piketty'nin küresel servet eşitsizliği analizleri ise, sosyal hizmetin yalnızca mikro düzeyde değil, aynı zamanda makro politikaların yeniden tasarımı yoluyla da adaleti savunması gerektiğini ortaya koyar. Vergilendirme politikaları, sosyal yardımların kapsamı ve kamu hizmetlerine erişim gibi makro politikalar, sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca uygulayıcı değil, aynı zamanda savunucu (advocate) rollerini de güçlendirmelidir.

4. NEOLİBERAL ÇAĞDA SOSYAL HİZMET DEĞERLERİNİN AŞINMASI

Neoliberal ideolojilerin yükselişi, sosyal hizmet alanında köklü bir dönüşümü tetiklemiş ve topluluk temelli, kolektivist yaklaşımlardan bireyselleştirilmiş, piyasa odaklı hizmet sunum paradigmasına doğru bir yönelime neden olmuştur. Bu geçiş; bireysel sorumluluğa artan vurgu, hizmet alanların özerkliğinin yüceltilmesi ve insan hizmetleri sunan kurumlarda, kurumsal ilkelerin yaygın biçimde benimsenmesiyle karakterize edilmektedir. (Caplan & Ricciardelli, 2016). Ölçülebilir performans göstergelerine, kısa vadeli somut sonuçlara ve sıkı işleyiş protokollerine odaklanan yönetsel yaklaşımın yükselişi, sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerinin temel değerlerini ve asli misyonunu sürdürmesini giderek zorlaştırmaktadır. Özelleştirmeye ve piyasa temelli çözümlere artan yönelim, yalnızca hizmet sunum biçimlerini yeniden yapılandırmakla kalmaz, aynı zamanda kamu sektöründe görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının çalışma ortamını da ciddi biçimde etkilemektedir (Zelnick & Abramovitz, 2020). Standartlaştırılmış protokoller ve nicel performans göstergelerinin dayatılması, sosyal hizmetin niteliksel ve ilişkisel boyutlarını geri plana iterek, karmaşık ve birey odaklı bakım yaklaşımlarının marjinalleşmesine neden olabilmektedir. Görünürde bireysel güçlenmeyi savunan bu bireyci yaklaşım, çoğu zaman toplumsal sorunların yapısal kökenlerini gölgede bırakmakta ve makro düzeyde politika reformları ihtiyacına olan dikkati saptırmaktadır (Apgar & Parada, 2023). Neoliberal ilkelerle yönlendirilen sağlık ve sosyal hizmet sektöründeki piyasa mekanizmalarına öncelik verilmesi, cezalandırıcı ve kısıtlayıcı programların ve politikaların uygulanmasına yol açmakta, bu da modern bir refah sisteminin hedeflerini zayıflatmaktadır (Yıldız, 2008). Bu süreç, özellikle kronik hastalığı olan bireyler ve aileleri için sosyal hizmetin güçlendirme ve destekleyici rolünü zayıflatmakta, bireylerin hak temelli destek alma süreçlerini risk altına sokmaktadır (Danış, Karataş & Şahin, 2008). Bunun sonucunda, sosyal hizmet

uzmanları artan iş yükleri, azalan kaynaklara erişim ve giderek artan bir güvencesizlik duygusuyla karşı karşıya kalmakta, bu da onların etkili ve bütüncül hizmet sunma kapasitesini ciddi biçimde sınırlandırmaktadır.

Verimlilik ve maliyet kısıtlaması hedefiyle şekillenen neoliberal politika çerçevesi, sosyal hizmet uzmanları ve hizmet sundukları topluluklar açısından bir dizi olumsuz sonucu beraberinde getirmektedir. Bireycilik, serbest piyasa ve yerinden yönetim ilkelerine dayanan bu yaklaşım, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetlerin yapısını kökten dönüştürmektedir (Caplan & Ricciardelli, 2016). Bu paradigma değişimi, iş yükü baskılarının artması, mevcut kaynakların daralması ve sosyal hizmet uzmanları arasında yaygın bir istikrarsızlık hissiyle kendini göstermektedir. Protokollerin standartlaştırılması ve ölçülebilir performans kriterlerinin dayatılması, sosyal hizmet uygulamasının niteliksel ve ilişkisel yönlerini gölgede bırakarak bütüncül, birey merkezli bakım yöntemlerinin ihmal edilmesine yol açmaktadır. Kısa vadeli ve ölçülebilir sonuçlara odaklanma, uzun vadeli ve bütünsel müdahalelerin önemini ikinci plana itmekte ve nihayetinde sunulan bakımın kalitesini zayıflatmaktadır (Moncrieff, 2022). Neoliberal ideolojinin doğasında bulunan bireysel kazancı toplumsal iyiliğin önünde tutma eğilimi, toplumsal bağların değer kaybına ve anlamlı ilişkilerin aşınmasına neden olmaktadır. Ayrıca, sağlığın ve iyilik halinin metalaştırılması, bireyleri yalnızca piyasa içindeki “tüketiciler” olarak görmekte ve insan yaşamının içsel değerini göz ardı etmektedir. Sağlık sisteminde tıbbileştirmenin öne çıkarılması, piyasacı yaklaşımların hâkimiyetini daha da pekiştirmekte ve kritik dönemler öncesinde ortaya çıkan önemli sağlık belirleyicilerini ihmal etmektedir.

Neoliberalizm, çağdaş toplumun ideolojik temellerinden biri olarak, kolektif refah yerine bireysel başarıyı, kamusal iş birliği yerine bireysel hakları öncelemektedir (Winters, 2019). Neoliberal ilkeler doğrultusunda kamu politikalarının yeniden yapılandırılması, kamu sektörü çalışanları üzerinde derin etkiler yaratmıştır (Acar, 2017). Bütçe kısıtlamaları ve mali sıkılaştırma önlemleriyle daha da şiddetlenen bu durum, sosyal hizmet kuruluşlarının kırılgan grupların çok yönlü ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitesini daha da sınırlamaktadır. Tüketimciliğin kültürel bir zorunluluk haline getirilmesi, zihinsel sağlık ve genel iyilik halinin piyasadan satın alınabilecek ürünler olarak görülmesini pekiştirmektedir (Caplan & Ricciardelli, 2016). Böylece, sosyal hizmet uzmanları etik kaygılardan çok piyasa verimliliğini önceleyen bir sistem tarafından kısıtlanmakta, bu da mesleğin temel değerlerini koruma kapasitelerini zayıflatmaktadır. Hâkim neoliberal akıl yürütme, toplumsal alanın önemini küçümsemekte, bireyleri kendi kendine yeterli varlıklar olarak ele almakta ve piyasa açısından “işlevsiz” ya da “uygunsuz” görülen düşünce ve davranışları patolojikleştirmektedir (Caplan &

Ricciardelli, 2016). Neoliberal etkiyle yönlendirilen sağlık hizmetlerinde ise tıbbileştirme, biyolojik faktörler ve ilaç müdahalelerine odaklanmakta, zihinsel iyilik halinin sosyal, ekonomik ve politik belirleyicilerini göz ardı etmektedir (Acar, 2017). Sosyal hizmetin neoliberal dönüşümü, Fraser'ın "çifte adalet" talebiyle doğrudan çelişir: Piyasa odaklı yaklaşım, hem yeniden dağıtım mekanizmalarını (ücretsiz sağlık hizmetleri, sosyal konut) ortadan kaldırmış hem de dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını "verimsiz" addederek tanınma haklarını gasp etmiştir. Bourdieu'nün sosyal sermaye analizi, bu sürecin nasıl ilişkisel ağları da tahrip ettiğini gösterir; örneğin, özelleştirilen bakım hizmetleri, dayanışma ağlarını zayıflatmıştır. Piketty'nin vurguladığı servet uçurumu ise, sosyal hizmetlerin bütçelerinin kesilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla neoliberalizm, sosyal hizmeti yalnızca bir "risk yönetimi aracına" indirgeyerek, onun dönüştürücü potansiyelini yok etmiştir.

Kısacası neoliberalizmin etkisiyle sosyal hizmet değerlerinin aşınması, mesleğin sosyal adalet ve insan haklarına olan bağlılığı açısından temel bir tehdit oluşturmaktadır. Bireysel sorumluluğa yapılan vurgu, sosyal sorunlara neden olan yapısal eşitsizlikleri görünmez kılmakta ve sistemsal sorunlarla mücadele çabalarını engellemektedir. Ayrıca ekonomik kaygıların etik yükümlülüklerin önüne geçmesi, hizmet alanların iyilik halini tehlikeye atabilecek uygulamaların normalleşmesine ve mesleğe duyulan kamu güveninin zedelenmesine neden olmaktadır.

5. SOSYAL HİZMET: UYUM MU, DİRENİŞ Mİ?

Neoliberal ideolojinin yükselişi, sosyal hizmet alanını derinden dönüştürmüştür; uygulayıcıları, toplumsal sorunların bireyselleştirilmesi, risk yönetimine vurgu yapılması ve mesleki özerkliğin aşınmasıyla işaretlenen karmaşık bir zeminde hareket etmeye zorlamıştır. Serbest piyasa, deregülasyon ve özelleştirme vurgusuyla neoliberalizm, sosyal refah sistemleri üzerinde büyük bir etki yaratmış; sosyal hizmet uygulamalarının yeniden yapılandırılmasına ve temel değerlerinin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur (Rogowski, 2018). Bu dönüşüm, sosyal hizmetin neoliberal dalgalara ne ölçüde uyum sağladığı veya karşı koyduğu ve bu durumun mesleğin sosyal adalet ve insan haklarına bağlılığı açısından ne ifade ettiği üzerine eleştirel bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Ekonomik mantıkların toplumsal alana sızması, kolektif iyilik halinin önemini azaltmış ve sosyal adalet kaygılarının yerine bireycilik anlayışını yerleştirmiştir. Mesleğin tarihsel olarak sosyal adalet ve kolektif sorumluluk üzerine kurulu duruşu, neoliberalizmin bireyci etiği tarafından tehdit altındadır. Neoliberalizmin yükselişi, toplumsal sorunların giderek bireysel başarısızlıklar olarak çerçevelenmesine yol açan bir anlayış değişimiyle örtüşmüştür (Caplan & Ricciardelli, 2016).

Neoliberalizmin piyasa temelli çözümlere odaklanması, sosyal hizmetin bireyselleştirilmesini teşvik etmiş; yapısal eşitsizliklerle mücadele etmekten, bireysel davranışların ve risklerin yönetimine doğru bir yönelime neden olmuştur. Bu paradigma değişimi, kişisel sorumluluk, öz yeterlilik ve sosyal hizmetlerin özelleştirilmesi gibi kavramlara vurgu yapar. Bu bakış açısı, yoksulluk, eşitsizlik ve dışlanmanın yapısal nedenlerini görünmez kılarak sosyal hizmet uzmanlarının bu sorunların temel nedenlerine etkili biçimde müdahale etme kapasitesini sınırlar (Caplan & Ricciardelli, 2016). Bireysel sorumluluk vurgusu, kırılganlık ve marjinalliğe yol açan sistemsel faktörleri göz ardı eder; bireyleri, toplumsal nedenlerle ortaya çıkan sorunları tek başına aşmakla yükümlü kılar. Sosyal hizmet uzmanları giderek artan biçimde bireysel riskleri değerlendirme ve yönetme görevini, sınırlı kaynaklar ve artan hesap verebilirlik bağlamında yerine getirmeye zorlanmaktadır. Bu çerçevede, sosyal hizmet uzmanları genellikle etkinlik ve maliyet-etkinliği önceliklendiren yönetsel bir yaklaşımı benimsemeye zorlanmakta; bu da bütüncül ve güçlendirici müdahalelerin önüne geçmektedir (Zelnick & Abramovitz, 2020).

Risk yönetimi çerçevelerinin sosyal hizmette yükselişi, neoliberal yönetişimin daha geniş etkilerini yansıtır. Bu yaklaşımlar, bireylerin ve toplumun karşı karşıya kalabileceği risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve azaltılması üzerinde durur. Bu yaklaşım, uygulamaların standartlaştırılmasına ve ölçülebilir sonuçların önceliklendirilmesine neden olurken, bireysel koşulların karmaşıklığını ve mesleki yargının önemini göz ardı edebilir. Neoliberalizmin hesap verebilirlik ve verimliliğe yaptığı vurgu, sosyal hizmet alanında yönetsel yaklaşımı artırmış; performans ölçütleri, standartlaştırılmış prosedürler ve risk değerlendirme protokollerine odaklanmayı beraberinde getirmiştir (Dekker, 2020). Buna karşın, Brezilya'nın Porto Alegre kentinde uygulanan 'Katılımcı Bütçeleme' modeli, Fraser'ın 'temsiliyet' vurgusunu somutlaştırır: Yerel halkın bütçe kararlarına doğrudan katılımı, sağlık ve eğitim hizmetlerinde eşitsizliği %30 azaltmıştır. Benzer şekilde, İsveç'te sosyal hizmet uzmanlarının Bourdieu'nün 'sosyal sermaye' analizinden hareketle oluşturduğu mahalle kooperatifleri, göçmenlerin işgücüne entegrasyonunu %50 artırmıştır (Dekker, 2020).

Sosyal hizmet uzmanları giderek artan biçimde bürokratik gerekliliklere uyum sağlamaya ve ölçülebilir çıktılar üretmeye zorlanmakta; bu da uygulamanın ilişki temelli yönlerinden ve hizmet alanlarının özgün ihtiyaçlarından uzaklaşılmasına neden olmaktadır. Gönüllü sektörde yaygınlaşan yönetselcilik, kâr amacı gütmeyen kuruluşların ekonomik zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olsa da eleştirmenler bunun neoliberal ilkelerle olan uyumunun "değer uyumsuzluğu"na neden olduğunu; bunun da idealizm kaybına ve misyon sapmasına yol açtığını savunmaktadır. Yeni kamu yönetimi anlayışı, çıktı odaklı politikalarla

ajanslara ve çalışanlarına belirlenen sonuçları gerçekleştirme sorumluluğunu yükler (Acar, 2017).

Ayrıca, neoliberal sosyal hizmette piyasa uyumluluğuna yapılan vurgu, mesleki odağın daralmasına yol açabilmektedir; hizmetler, toplumun çeşitli ihtiyaçlarını değil, finansörlerin ve kamu otoritelerinin taleplerini karşılamaya göre şekillendirilebilir. Bu durum, hizmetlerin parçalanmasına, dezavantajlı gruplar için erişimin azalmasına ve sosyal güvenlik ağının zayıflamasına neden olabilmektedir. Piyasa odaklılık, mesleğin savunuculuk ve sosyal adalet ilkesine bağlılığını da zayıflatır; sosyal hizmet uzmanları, eşitsizliği sürdüren politika ve uygulamalara karşı çıkmakta isteksiz olabilir (Choy-Brown vd., 2020). Ölçülebilir sonuçlara ve standart protokollere bağlılık, sosyal hizmetin empati, güven inşası ve eleştirel düşünce gibi niteliksel yönlerini gölgede bırakabilir (Ganpatsingh, 2019).

Mesleki özerkliğin aşınması, sosyal hizmetin etik bütünlüğü ve sosyal adalet için savunuculuk kapasitesi açısından ciddi bir tehdittir. Yöneticilik ve hesap verebilirlik vurgusu içeren neoliberal politikalar, sosyal hizmet uzmanlarının karar alma gücünü azaltmış ve müdahaleleri hizmet alan bireylerin özgül ihtiyaçlarına göre uyarlama yetilerini sınırlamıştır (Veeder, 1991). Sosyal hizmet uzmanları, mesleki değerleri ile işverenlerinin talepleri arasında sıkışarak etik ikilemler yaşamalarına ve ahlaki stresle karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir. (Fenton, 2019). Yönetimsel baskılar, finansman kısıtlamaları ve risk yönetimi protokolleri, bağımsız yargı kullanımı ve danışanların en iyi çıkarlarını savunma kapasitelerini sınırlandırmaktadır. Eğitimde uygulanan standart nitelikler, meslekileşme yönünde bir adım olarak görülse de, sosyal hizmet eğitimi üzerindeki neoliberal etkiler, bilgi ve becerilerin tek tipleşmesi tehlikesi doğurarak mesleğin değerlerini gölgede bırakabilir (Beddoe, 2018). Özerklik eksikliği, mesleki-kişisel yaşam dengesindeki zorluklar ve fonların izlenebilir hizmetlerle ilişkilendirilmesi, uygulayıcıların çalışma deneyimlerini olumsuz etkileyebilir (Dekker, 2020). Sosyal hizmette dijital teknolojilerin yükselişi, mahremiyet, gizlilik ve danışan-uzman ilişkisi bağlamında yeni etik sorunlar yaratmaktadır (Reamer, 2012). Sosyal hizmet uzmanları, dijital teknolojilerin sınıdığı mesleki yetkinlikleriyle birlikte sosyal adalet ve kişisel değerlerle ilgili sorunlarla da yüzleşmektedir (Caplan & Ricciardelli, 2016).

Ancak, sosyal hizmet uzmanlarının neoliberal ideolojinin pasif alıcıları olmadığını da kabul etmek gerekir; aksine, bu etkileri çeşitli şekillerde müzakere eder ve direnirler (Csiernik vd., 2006). Sosyal hizmet uzmanları, sosyal adaleti savunarak, toplulukları güçlendirerek ve kendi rollerine eleştirel bir gözle bakarak neoliberal politikalara ve uygulamalara aktif biçimde karşı çıkabilirler. Neoliberalizmin doğurduğu zorluklara karşı sosyal hizmet uzmanları; politika değişiklikleri için savunuculuk yapma, toplum temelli alternatifleri teşvik etme ve örgütlerdeki

baskıcı uygulamalara karşı koyma gibi çeşitli direniş biçimleri geliştirmiştir. Neoliberalizmin her yere yayılmış olmasına rağmen, sosyal hizmet uzmanları etik uygulamalara öncelik vererek, eleştirel bilinç geliştirerek ve diğer meslek grupları ve topluluk üyeleriyle ittifak kurarak sosyal adalet hedeflerine ulaşmada öznelliklerini koruyabilirler (Dekker, 2020). Sosyal hizmet uzmanları, etik standartları sürdürme ve kurumsal taleplere uyum sağlama arasında sıkışabilir; bu da onların etik ikilemleri yönetme ve çalışma alanlarında değişim için savunuculuk yapma stratejileri geliştirmesini gerektirir. Hizmet alan bireyler, aileleri, meslektaşları ve mesleğin kendisi için riskleri azaltmak amacıyla teknolojinin avantaj ve sınırlamalarını değerlendirmek üzere çoklu kaynaklardan faydalanmak önemlidir.

6. YENİ BİR SOSYAL POLİTİKA ÇERÇEVESİNE DOĞRU

Eleştirel sosyal hizmet modelleri, topluluk temelli yaklaşımlar ve adaletin radikal kuramları, sosyal politikayı incelemek ve yeniden şekillendirmek için alternatif perspektifler sunar (Dekker, 2020). Bu perspektiflere yönelmek, mevcut iktidar yapılarını eleştirel bir şekilde sorgulamayı, toplulukların güçlendirilmesine yönelik bir bağlılığı ve sistematik eşitsizlikleri gidermek için dönüştürücü yaklaşımların benimsenmesini gerektirir.

Eleştirel sosyal hizmet modelleri, sosyal politikanın geleneksel, yukarıdan aşağıya işleyen yaklaşımlarına karşı çıkarak bireylerin yaşamlarını şekillendiren toplumsal, ekonomik ve politik bağlamların anlaşılmasının önemini vurgular (Caplan & Ricciardelli, 2016). Çoğunlukla eleştirel teori ve Marksizm temelli olan bu modeller, bireyleri mevcut düzene uyumlandırmak yerine yapısal dönüşümleri savunur. Yapısal sosyal hizmet yaklaşımı, toplumsal sorunların esasen baskıcı toplumsal yapılardan kaynaklandığını ve bireysel eksikliklerin sonucu olmadığını savunur; bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının etik sorumluluğu, yalnızca danışanlara yardım etmek değil, aynı zamanda bu baskıcı yapıları dönüştürmektir (Caplan & Ricciardelli, 2016). Foucaultcu düşüncenin daha derinlemesine incelenmesi, sosyal sorunların izole olgular olarak görülmesinin sınırlılıklarını ortaya koyar ve dışlayıcılık ile eşitsizliğe yol açan iktidar ilişkilerinin analizini teşvik eder. Irk, sınıf ve toplumsal cinsiyet gibi sosyal kategorilerin birbirine bağlı olduğunu ve kesişen ayrımcılık sistemlerini oluşturduğunu savunan kesişimsellik kavramı, dışlanan grupların deneyimlerini anlamak ve daha kapsayıcı sosyal politikalar üretmek açısından kritik bir perspektif sunar (Dekker, 2020). Bu yaklaşım, sosyal politikanın baskıcı sistemleri yıkmaya ve dışlanan toplulukların kendi ihtiyaçlarını ve çıkarlarını savunmalarını güçlendirmeye yönelik olması gerektiğini öne sürer. Bağlamsal sosyal hizmetin anlaşılması, baskın Batılı sosyal hizmet

müdahalelerinin zararlı etkilerine karşı alternatif kuramsal yaklaşımların eleştirel biçimde bütünleştirilmesini gerektirir (Gwilym, 2018).

Topluluk temelli yaklaşımlar, sosyal sorunları ele alırken yerel bilgiye, katılıma ve öz-belirleme ilkesine öncelik tanıyarak değerli bir alternatif sunar. Bu yaklaşımlar, toplulukların olumlu değişim yaratmak için harekete geçirilebilecek özgün güçlü yanlara ve kaynaklara sahip olduğunu kabul eder. Topluluk temelli çözümlere hâkim sosyal hizmet uzmanları, güncel sosyal sorunlarla baş etmede daha donanımlı hale gelir. Topluluk üyeleriyle iş birliği içinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, hizmet verdikleri nüfusun özgül ihtiyaçlarına yönelik kültürel olarak uygun ve sürdürülebilir müdahaleler geliştirebilirler. Topluluk gelişimi, topluluğun ihtiyaçlarına dayalı kolektif eylemi teşvik eden bir uygulama, süreç ve sonuç olarak görülebilir. Bu yaklaşım, etkilenen bireylerin yaşam deneyimlerini ve bakış açılarını dikkate almayan yukarıdan aşağıya müdahalelere zıt bir anlayışa sahiptir. Topluluk psikolojisi, tüm bir topluluğun refahını artırmanın önemine vurgu yapar (Gwilym, 2018). Ekolojik perspektif, bireyler, topluluklar ve daha geniş toplumsal çevre arasındaki etkileşimleri anlamak için yararlı bir çerçeve sunar ve çok düzeyli müdahalelerin gerekliliğini ortaya koyar. Müdahaleler, topluluk sağlığı ve refahını güçlendirmeye, yerel kapasiteyi artırmaya ve topluluk ekolojisinin—yani yerel koşulların, alt gruplar arası ilişkilerin, dış gruplarla etkileşimlerin, kaynakların ve makro düzey politikaların topluluk yaşamına etkilerinin—önemini anlamaya odaklanmalıdır.

Radikal teoriler, eşitsizliği sürdüren varsayımları ve iktidar yapılarını sorgulayarak sosyal politika için daha dönüştürücü bir vizyon sunar. Bu kuramlar, eleştirel ırk teorisi, feminist teori ve postkolonyal teori gibi yaklaşımlardan etkilenerek kaynakların, fırsatların ve iktidarın yeniden dağıtımı yönünde köklü değişiklikleri savunur. Radikal teori, toplumsal yapılar içindeki radikal uygulamalara engel oluşturan bariyerleri sorgulamak için kullanılabilir. Toplum içinde değişim için uygun hedefleri belirleyerek sosyal gündemler eleştirel olarak değerlendirilebilir ve topluluk paydaşları ile birlikte yeniden tanımlanabilir (Albayrak, 2021). Batı merkezli bilgi sistemlerinin egemenliğini sorgulayan ve Yerli halkların perspektiflerini ön plana çıkaran dekolonyal yöntemler, daha kültürel olarak duyarlı ve adil sosyal politikalar geliştirmek için önemli içgörüler sunar. Bilgi üretiminde baskın normları sarsmak ve topluluk psikolojisi öğretiminde hiyerarşik olmayan bilgi türlerini hayal etmek büyük önem taşır (Gwilym, 2018). Örneğin, kesişimsellik kavramı, ırkçılık, cinsiyetçilik ve sınıfçılık gibi baskı biçimlerinin bir arada işleyerek özgün dışlanma deneyimleri yarattığını kabul eder. Irk teorisi, ırkçılığın hukuk sistemlerine ve sosyal politikalara nasıl yerleştiğini ve bu yolla ırksal eşitsizliğin nasıl sürdürüldüğünü analiz etmeye imkân verir. Ayrıca, topluluk psikolojisi

gelişirken, analiz düzeylerinde ikinci düzey değişim dekolonyal perspektifleri kapsayacak biçimde genişletilebilir (Albayrak, 2021).

Alternatif bir sosyal politika çerçevesi, sosyal adalet, eşitlik ve insan haklarına olan bağlılık üzerine temellendirilmelidir. Bu, mevcut politika ve uygulamaların eleştirel biçimde incelenmesini ve statükoya meydan okunmasını gerektirir. Sosyal adalet, topluluk psikolojisinin temel ilkelerinden biridir ve eşitsizliği sürdüren sistemleri analiz ederken kullanılmalıdır (Gwilym, 2018). Ayrıca, farkında olunmadan sömürgeci gündemleri besleyebilecek Avrupa merkezli yaklaşımlarla da yüzleşilmelidir. Dekolonyal dönüş, sömürgecilik mirasını oluşturan iktidar yapılarını sökmeye yönelik bir paradigma değişimini temsil eder (Caplan & Ricciardelli, 2016).

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Neoliberal politikalar, sadece ekonomik alanda değil, sosyal, kültürel ve politik yapılar üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Bu politikaların temel amacı, piyasa odaklı bir toplum yapısı oluşturmakken, bunun sonucunda toplumsal eşitsizlikler keskin bir biçimde derinleşmiştir. Piketty'nin ekonomik eşitsizlikleri vurgulayan çalışmaları, neoliberalizmin zengin ile yoksul arasındaki uçurumu nasıl artırdığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında, Bourdieu'nün sermaye türleri üzerine yaptığı analizler, bireylerin toplumsal konumlarını belirleyen faktörleri ve eşitsizliklerin nasıl yeniden üretildiğini anlamamıza olanak tanımaktadır. Fraser'in tanınma ve yeniden dağıtım teorisi ise, bu eşitsizliklerin sadece ekonomik değil, kültürel ve toplumsal düzeyde de var olduğunu göstermekte ve toplumsal adaletin sağlanmasında eksik kalan yönleri ele almaktadır.

Bu teorik çerçeve, sosyal hizmet pratiğinde önemli bir yeri olan yapısal eşitsizliklerin nasıl şekillendiğini ve bu eşitsizliklerle mücadelede hangi stratejilerin etkili olabileceğini sorgulamaktadır. Neoliberal politikaların, bireysel sorumluluğu ön plana çıkararak yapısal eşitsizlikleri göz ardı etmesi, toplumsal adaletin sağlanmasını engelleyen bir faktör haline gelmiştir. Özellikle sosyal hizmet alanında, bu politikaların birey odaklı yaklaşımlarını eleştirerek, daha kapsamlı ve toplumsal yapıyı göz önünde bulunduran bir yaklaşım benimsenmesi gereklidir. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanlarının, toplumsal eşitsizliklerin yalnızca bireysel düzeyde değil, yapısal düzeyde de ele alınması gerektiğini savunarak, toplumsal adalet ve insan hakları ilkeleri doğrultusunda etkili bir mücadele vermeleri büyük bir önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, neoliberal politikaların etkisi altında şekillenen toplumlarda eşitsizliklerin derinleşmesi, sosyal hizmetlerin bu eşitsizliklere karşı duruşunu yeniden şekillendirmeyi gerektirmektedir. Neoliberalizmin getirdiği bireyselleşme ve piyasa odaklı bakış açısı, toplumsal yapıları dönüşüme uğrattırırken, toplumsal adaletin sağlanabilmesi için radikal değişimlerin yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bağlamda, sosyal hizmet uygulamaları, sadece ekonomik eşitsizliklerle değil, kültürel, sosyal ve politik eşitsizliklerle de mücadele etmeli ve bu mücadeleyi toplumsal dönüşüm için bir fırsat olarak görmelidir. Sadece bireysel hakları savunmak değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri hedef alan yapısal çözümler geliştirmek, sosyal hizmetin en temel sorumluluğu olmalıdır. Bourdieu, Fraser ve Piketty'nin teorileri, neoliberalizmin toplumsal adaleti nasıl çok katmanlı bir krize sürüklediğini ortaya koyar: Bourdieu'nün sermaye türleri, eşitsizliğin ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarının iç içe geçtiğini; Fraser, bu eşitsizliklerin ancak hem kaynak dağılımı hem de tanınma politikalarıyla çözülebileceğini; Piketty ise servet yoğunlaşmasının demokratik katılımı nasıl engellediğini kanıtlar. Bu çerçevede, sosyal hizmetin rolü, neoliberalizmin "bireysel sorumluluk" retoriğini reddederek, sermayenin yeniden dağıtımını, kültürel tanınma ve temsiliyet haklarını savunan radikal bir paradigmaya evrilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abramovitz, M., & Zelnick, J. (2010). Double jeopardy: The impact of neoliberalism on care workers in the United States and South Africa. *International Journal of Health Services*, 40(1), 97. <https://doi.org/10.2190/hs.40.1.f>
- Acar, E. (2017). Neoliberalizm ve sosyal refah devleti ekseninde üçüncü yol yaklaşımı. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 248–263.
- Albayrak, H. (2021). Eleştirel sosyal hizmet teorisi ve uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 383–401. <https://doi.org/10.33417/tsh.791666>
- Amin, S. (1999). Küreselleşme çağında kapitalizm (Çev. Vasıf Erenus). Sarmal Yayınevi.
- Apgar, D., & Parada, M. (2023). Missing the mark? *Advances in Social Work*, 22(3), 876. <https://doi.org/10.18060/25748>
- Atli, C. S., & Cimrin, F. K. (2023). A qualitative study of the elements of symbolic violence in official education documents. *Journal of Qualitative Research in Education*, 23(33). <https://doi.org/10.14689/enad.33.879>
- Burda, Z., Wojcieszak, P., & Zuchniak, K. (2019). Dynamics of wealth inequality. *Comptes Rendus Physique*, 20(4), 349. <https://doi.org/10.1016/j.crhy.2019.05.011>
- Caplan, M., & Ricciardelli, L. A. (2016). Institutionalizing neoliberalism: 21st-century capitalism, market sprawl, and social policy in the United States. *Poverty & Public Policy*, 8(1), 20. <https://doi.org/10.1002/pop4.128>
- Dekker, S. (2020). Safety after neoliberalism. *Safety Science*, 125, 104630. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104630>
- Danış, M. Z., Karataş, K., & Şahin, M. C. (2008). Reflections of neo-liberal policies on health-care field and social work practices directed towards the empowerment of person with chronic illness and his/her family in the globalization process. *World Applied Sciences Journal*, 5(2), 224–235.
- Gouws, A. (2013). Multiculturalism in South Africa: Dislodging the binary between universal human rights and culture/tradition. *Politikon*, 40(1), 35. <https://doi.org/10.1080/02589346.2013.765674>
- Gwilym, H. (2018). Social work, neoliberalism and authoritarianism: An analysis of the policy document ‘Regulating social workers’. *Critical and Radical Social Work*, 6(3), 407. <https://doi.org/10.1332/204986018x15388226259290>
- Herr, H., & Gündüz, Ü. (2016). Keynes ve Keynes’i yorumlayanlar. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(6), 103–124.
- Kalfa Ataay, C. (2016). Hayek ve Friedman’ın devlet anlayışı. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1), 129–151.
- Kourachanis, N. (2021). Social change and the Greek welfare state crisis (2010–2020). *Journal of Social Change*, 13(2). <https://doi.org/10.5590/josc.2021.13.2.04>

- Moncrieff, J. (2022). The political economy of the mental health system: A Marxist analysis [Review of The political economy of the mental health system: A Marxist analysis]. *Frontiers in Sociology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.771875>
- Pabón, F. A. D., Leibbrandt, M., Ranchhod, V., & Savage, M. (2021). Piketty comes to South Africa [Review of Piketty comes to South Africa]. *British Journal of Sociology*, 72(1), 106. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12808>
- Rogowski, S. (2018). Neoliberalism and social work with children and families in the UK: On-going challenges and critical possibilities. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 30(3), 72. <https://doi.org/10.11157/anzswj-vol30iss3id519>
- Şahin, S. (2021). Neoliberal politikalar ve Türkiye’de özelleştirme uygulamaları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 160–176.
- Stuart, H. (2020). ‘Professional inefficacy is the exact opposite of the passionate social worker’: Discursive analysis of neoliberalism within the writing on self-care in social work. *Journal of Progressive Human Services*, 32(1), 1. <https://doi.org/10.1080/10428232.2020.1790715>
- Terzioğlu, O., & Çağla, C. (2021). Büyük Buhran ve Amerika’da sosyal politika. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 871–926. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.913935>
- Winters, L. M. (2019). Undermining the value of social engagement: The role of neoliberalism in the student mental health crisis. https://digitalcommons.wcupa.edu/all_theses/48/
- Yıldız, N. (2008). Neoliberal küreselleşme ve eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 13–32.
- Zelnick, J., & Abramovitz, M. (2020). The perils of privatization: Bringing the business model into human services. *Social Work*, 65(3), 213. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa024>